

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Pedagógiai Kar

Fogyatékoság
a gyermek- és ifjúsági irodalomban

Szakdolgozat

Dr. Gombos Péter PhD
Tanszékvezető
Egyetemi docens
Főigazgató helyettes

Vangyia Fanni
Gyógypedagógia

Kaposvár
2024

Tartalom

Bevezető.....	3
Célkitűzés	5
A Magyarországon hatályos, a fogyatékossgal kapcsolatos törvények áttekintése	7
Alapfogalmak	9
A fogyatékossg fogalma, típusai	9
A gyermekirodalom és a mese fogalmának meghatározása.....	11
Előítéletek és sztereotípiák, elfogadás és együttélés.....	14
A másság gyermekszemmel, a fogyatékossg megjelenése a mesékben	17
A mese nevel, a mese tanít	19
Empátiára, elfogadásra nevelő gyermekirodalmi mesegyűjtemény	22
Autizmus-spektrumzavar	22
Beszédfogyatékossg.....	26
Értelmi fogyatékossg.....	28
Hallássérülés	30
Látássérülés.....	31
Mozgáskorlátozottság és egyéb testi fogyatékossg	33
Összegzés	38
Felhasznált irodalom.....	41
Ábrajegyzék.....	44
Mellékletek.....	45

BEVEZETŐ

*„Sérültnék születni, azzá válni lehet feladat, áldás,
szerencsétlenség, kiváltság, átok. S hogy melyik, az az adott sérültet
körülvevő embereken, a családon és a társadalmon múlik.”
(Böszörményi Gyula)*

Nehéz általános, átfogó képet alkotni arról, milyen a társadalmunk attitűdje az intellektuális képességzavarokkal küzdő egyének iránt, elsősorban azért, mert bizonyos dolgokhoz való hozzáállásunk több okból kifolyólag is befolyásolható. Gyakran skatulyázunk be embereket csupán a már jól ismert sztereotípiák, első benyomások által tapasztalt külsőségek miatt.

Egy adott társadalmat sokatmondóan jellemez, hogy tagjai milyen módon viszonyulnak a betegekhez, idősebb társaikhoz, illetve a fogyatékkal élő emberekhez, hiszen mindegyik csoportnak meg kell küzdeni bizonyos társadalmi stigmákkal. Bevett kialakult kép az öregekről, hogy egyikük sem képes már gondoskodni önmagáról, csak gondot és terhet jelentenek, a fogyatékos emberek egytől egyig betegek, munkaképtelenek, és legfőképpen alkalmatlanok az önálló, felelősségteljes életre.¹

Ezeknek az embereknek olyan negatív sztereotípiákkal kell megküzdeniük nap mint nap, amelyek szintén befolyásolhatják a testi, illetve mentális egészségüket, pusztán azért, mert az emberekben kialakult egy egyetemes kép arról, hogy egy fogyatékos személynek milyennek *kell* lennie, mindannak ellenére, hogy az 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvény 1. § kimondja:

„E törvény célja a fogyatékos személyek jogainak, a jogok érvényesítési eszközeinek meghatározása, továbbá a fogyatékos személyek számára nyújtandó komplex rehabilitáció szabályozása, és mindezek eredményeként a fogyatékos személyek esélyegyenlőségének, önálló életvitelének és a társadalmi életben való aktív részvételének biztosítása.”

---

¹ Kovács Kristóf: Mi változott a Taigetosz óta? – Hogyan tekint a társadalom a fogyatékossgal élőkre? [online] cop. 2018. 09. 19. [2024. 10. 22.] <URL: <https://mindsetpszichologia.hu/mi-valtozott-a-taigetosz-ota-hogyan-tekint-a-tarsadalom-a-fogyatekossaggal-elokre>

A törvény pontosan amiatt jött létre, hogy pozitív irányban alakítsa a társadalmunk szemléletmódját, elősegítse a fogyatékos emberek hátrányainak enyhítését, esélyegyenlőségük megalapozását.

Társadalmunk felnőtt tagjaira talán már nehezebben lehet hatni, azonban szeretnék hinni benne, hogy megfelelő pedagógusi és szülői hozzáállással a jövő gyermekeibe belenevelhető az empátia, és az önzetlen szeretet a fogyatékkal élő személyek/gyermekek iránt.

CÉLKITÜZÉS

*„Minden képzelőerő kérdése. Felelősségünk
a fantáziákból indul ki. Megfordítva: ahol
nincs képzelőerő, ott nem jön létre felelősségérzet.
A felelősség az álmoknál kezdődik.
(Murakami Haruki)*

Az első szakdolgozatom témája a mese lélektani hatása a kisgyermek fejlődésére volt. Abban a szakdolgozatomban megfogalmaztam, az összegzésben leírtam, hogy a továbbiakban is szándékozom a mesék világával foglalkozni, hogy minél hitelesebb lehessenek a szakterületemen.

Ezért nem is volt számomra kérdés, hogy következő szakdolgozatomban újra szeretnék elmerülni a mesék világába, ezúttal egy konkrétabb célt kitűzni magam elé.

Óvodapedagógusi pályám során nemegyszer volt szükségem arra a gyógyító erőre, amit a mesék által nyújthatok a gyermekeknek.

Nem egyszer oldottam szorongást, mondtam el mesével, hogy igenis, van miért félni, mert a világban a gonosz jelen van. Azonban mi a legkisebb királyfik leküzdjük bátorsággal, szeretettel.

Nem egyszer kezeltem konfliktust, békítettem barátokat Bartos Erika Bogyó és Babóca történeteivel, ahol bár a két jóbarát összevesznek az almán, azonban a vitákra, gondra és problémára megoldást jelent a kommunikáció és az osztozkodás öröme.

Nemegyszer vigasztaltam, segítettem a szülőtől való elválást dalokkal és verses mesékkal, melyek ritmikussága elringatta a gyermeket és segített kialakítani a kölcsönös bizalmat pedagógus és gyermek között.

Nemegyszer csitítottam hisztit és agressziót Berg Judit Hisztimeséivel, vagy a Makrancos kiselefánt történetével, tanulságot hátrahagyva útravalóul.

Mindezek mellett már nem egy hátrányos helyzetű, beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő vagy sajátos nevelési igényű gyermeket neveltem óvodai keretek között. A munkámat és a nevelési célzataimat segítette a

folyamatosan bővülő, innovatív szakirodalom, a továbbképzések, illetve a csoportmunkák, a szakmai munkaközösségek és műhelymunkák.

Többször is szükségem volt olyan gyermekirodalmi művekre, amelyek segítették a gyermekek érzékenyítését a sajátos nevelési igényű gyermekek befogadását illetően. Hosszú ideig tartó kutatás és utánaolvasás eredménye volt egy-egy érzékenyítő mese felfedezése és megállapítása, milyen témába illeszthető bele.

Ezért – visszakanyarodva a második bekezdésemben említett konkrétabb célra – az egyik legfőbb célomnak tekintem, hogy felkutassam a legkülönbözőbb gyermekirodalmi műveket, meséket, amelyekben a fogyatékoságkép jelen van, és létrehozzak egy olyan, fogyatékoságkép szerint kategorizált irodalmi gyűjteményt, amelyben a felsorolt kötetek alkalmasak a gyermekek empátiára, a másság elfogadásra, szeretetére nevelésére.

Szakdolgozatom mottójául Varró Dánieltől idéznék:

„Kedves kis olvasók, sziasztok,
Elmondok nektek egy mesét.
Hogy prima lesz-e? Hó, mi az, hogy!
Vagy azt mondjátok, hetykeség
(Mi nem használna szavunk becsének),
Hogy így dicsérgetem? Bocsánat,
De hát azt mégse mondhatom,
Hogy uncsi lesz, és rossz nagyon.
Hisz akkor lássátok be, kölkök,
Félbehagynátok már emitt
E kis mesét, amit pedig
Direkt számotokra költök.
Szóval, hogy jó-e, rémes-e?
Maradjunk annyiban: mese.”²

---

² Varró Dániel: *Túl a Maszat-hegyen* : Muhi Andris és a pacák birodalma. Bp.: Kolibri Kiadó, 2003, p. 9.

A MAGYARORSZÁGON HATÁLYOS, A FOGYATÉKOSSÁGGAL KAPCSOLATOS TÖRVÉNYEK ÁTTEKINTÉSE

*„Arra gondolt, hogy Viola nem tud beszéni, de világszépen mosolyog,
nem tud járni, de teljes szívvel ölel,
nem tud írni, vagy olvasni,
de úgy tud szeretni, mint senki más.”³*

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény 4. § (a) szerint: *„fogyatékos személy: az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja.”*

Ez a törvény alapvető fontosságú a fogyatékos-sággal élő személyek jogainak védelme érdekében, célja a fogyatékos-sággal élő személyek esélyegyenlőségének biztosítása és az esetleges diszkrimináció megtiltása, biztosítja a fogyatékos-sággal élő emberek jogainak védelmét, esélyegyenlőségük megteremtését és társadalmi integrációjukat. Továbbá a törvény, mint az a címében is olvasható, magába foglalja a fogyatékos személyeket megillető jogokat, az esélyegyenlősítés célterületeit, a fogyatékkal élők rehabilitációhoz való jogát, illetve a fogyatékos-sági támogatás jogosulti kör meghatározását.

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 1. § szerint: *„Az egyenlő bánásmód követelménye alapján Magyarország területén tartózkodó természetes személyekkel, ezek csoportjaival, valamint a jogi személyekkel és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel szemben e törvény rendelkezései szerint azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell eljárni.”*

---

³ Bartos Erika: *Őrangyal*. Budapest: Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület Közép-Magyarországi Régió, 2014. p. 85.

A fogyatékkal élőknek tehát ugyanolyan lehetőségekkel kell rendelkezniük a társadalomban való részvételre, mint bárki másnak. Ez azt jelenti, hogy joguk van hozzáférni az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz, a közszolgáltatásokhoz és a szociális segélyhez anélkül, hogy fogyatékoságuk miatt hátrányos megkülönböztetés érné őket. A törvény célja azoknak a társadalmi, gazdasági, fizikai és jogi akadályoknak a felszámolása, amelyek megakadályozzák a fogyatékosággal élő embereket abban, hogy teljes mértékben a társadalom tagjaivá váljanak.

ALAPFOGALMAK

„A mese maga az ige, mert alapjában a valóságra, az élet igazságaira épül. Sőt, az élet bizonyos dolgai, szerintem, pont a mesék őszinteségét igénylik.”

(Kovács Magda)

A fogyatékos fogalma, típusai

A fogyatékos fogalma az állapotok széles spektrumát foglalja magába, beleértve a testi, érzékszervi, mentális vagy értelmi képességek korlátozottságát.

A fogyatékos fogalma a WHO meghatározásában a következő: „módosult, csökkent képessége az ember bizonyos tevékenységeinek: közlekedésnek, evésnek, ivásnak, mosakodásnak, munkának, írásnak és így tovább. A fogalom az elmúlt évek során többször is módosult, részben a fordítási kihívások miatt, részben pedig azért, mert az ENSZ 1997-ben új definíciót vezetett be. Ennek háttérében a legújabb fogyatékosügyi paradigmaváltás húzódik meg, melynek értelmezésében gyakran a környezet, és nem maga az állapot okozza azt, hogy egy személyt fogyatékosnak tekintenek. (Kálmán – Könczei, 2002)

Az Egységes Fogyatékosügyi Információs Portál szerint az alábbi kategóriákat különböztetjük meg:

Autizmus-spektrumzavar: „Az autizmus idegrendszeri károsodás, egész életen át fennálló, átható (pervazív) fejlődési zavar, amelyben három területen mutatkozik eltérő fejlődés. Minőségi sérülés tapasztalható a reciprok szociális interakció, a kommunikáció és a rugalmas gondolkodás és viselkedésszervezés területein.”⁴

Beszéd fogyatékos: „Beszéd fogyatékos az a tanuló, akinél a veleszületett vagy szerzett idegrendszeri működési zavarok és környezeti hatások következtében jelentős mértékű a beszédbeli akadályozottság. Ennek következtében átmeneti és tartós zavarok léphetnek fel a nyelvi, kommunikációs és tanulási képességekben a szociális kapcsolatok kialakításában. Az akadályozottság

---

⁴ Janoch Mónika: Ajánlások az autizmussal élő tanulók gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez. Bp.: SuliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., 2006

megmutatkozhat a beszédhangok helyes ejtésének problémáiban, a beszédészlelés – és megértés zavaaraiban, a beszéddritmus sérülésében, a grafomotoros és a vizuomotoros koordináció éretlenségében, valamint az általános beszédgyengességgel együtt járó részképesség kiesésben.”⁵

Értelmi fogyatékoság: „Az értelmi fogyatékoság vagy más kifejezéssel az intellektuális képességszavar „az intellektuális-kognitív működések, valamint a kortárs csoportokhoz viszonyított adaptív magatartás jelentős akadályozottságával jellemezhető”. Az intellektuális képességszavar különböző súlyosságú megnyilvánulása mellett képesek a fejlődésre, a tanulásra, a társadalmi integrációra, melyhez a társadalom segítségét igénylik.”

Hallássérülés: „A hallássérülés a hallórendszer valamely részének veleszületett vagy későbbi életkorban szerzett sérülése, illetve fejlődési rendellenessége, mely az éptől eltérő hallásteljesítményt eredményez. A hallássérült gyermekek pedagógiája a gyógypedagógiai oktatás keretén belül a szurdopedagógia körébe tartozik”⁶

Látássérülés: „A Magyarországon használatos definíció megegyezik a WHO által használttal. Eszerint: látássérültnek az a személy tekinthető, akinek jobbak szemén maximális korrekcióval mérhető látásélessége az ép látás 30%-a vagy annál kevesebb, illetve 20 fokos vagy annál szűkebb a látótere. A látássérülés tág kategória, de alapvetően két, oktatási szükségleteiben meglehetősen eltérő csoportot foglal magában. A látásukat teljesen elvesztettek csoportját vakoknak nevezzük. Aliglátók – több helyen gyakorlatilag vakoknak tekintettek – azok, akik az ép látás 10%-áig terjedő látásmaradvánnyal rendelkeznek. A látássérült gyermekek pedagógiája a gyógypedagógiai oktatás keretén belül a tiflopedagógia körébe tartozik.”⁷

Mozgáskorlátozottság: „Gyógypedagógiai szempontból mozgáskorlátozottak nevezzük azokat a személyeket, akik a tartó vagy mozgató szervrendszer struktúrájának vagy funkciójának sérülése/hiánya következtében a fizikai teljesítőképesség megváltozása miatt az életkori tevékenység végzésében

---

⁵ Jenei Andrea: Inkluzív nevelés : Ajánlások beszéd fogyatékos gyermekek, tanulók kompetenciaalapú fejlesztéséhez. Budapest: SuliNova, 2006, p.10.

⁶ A hallássérülés fogalma. A BME honlapja >URL: <https://eszi.bme.hu/page/1022/>

⁷ Horváthné Mészáros Márta: Inkluzív nevelés : Ajánlások gyengénlátó és aliglátó gyermekek, tanulók kompetenciaalapú fejlesztéséhez. Budapest: Sulinova, 2006, p. 7.

maradandóan korlátozottak, nevelésük, személyiségfejlődésük átmenetileg vagy tartósan speciális feltételeket, eljárásokat igényel. Maradandó mozgásbeli állapotváltozás az élet bármelyik szakaszában felléphet. Lehet veleszületett vagy későbbi életkorban szerzett, ami baleset vagy betegség következtében a megtanult mozgásfunkciók részleges vagy teljes elvesztését jelenti, tehát más életminőség alakul ki.”⁸

A jogi megfogalmazás próbálja a legátfogóbb képet nyújtani a fogyatékosság fogalmának megértésével kapcsolatban, azonban több tekintetben is hiányos.

Ezek a fogalmak leírják az egyes fogyatékosságtípusokat, azonban nem segítenek megérteni, hogy milyen is valójában egy atipikus fejlődésű gyermek a tipikus fejlődésű gyermekhez képest. Az adott témában Verkedy Tamás okfejtése számomra a legérthetőbb és legszimpatikusabb, melyet megpróbálok most röviden megfogalmazni:

Rajzolunk egy kört, amely az ember fizikai teste. Az ember lelkét, azaz az individualitását pedig háromszöggel ábrázoljuk. Egy „normális”, azaz tipikus fejlődésű gyermek esetén a háromszög beleilleszkedik a körbe, amennyire egy háromszög beleilleszkezhethet, kitölti azt, kvázi az ember lelke megnyilvánulhat a testen keresztül (agyvelő, mozgás, beszéd, beszédszervek). Egy „abnormális”, azaz atipikus fejlődésű gyermek esetében ez a háromszög nem illeszkedik bele teljesen a körbe, némely része kilóg belőle, ezért a bizonyos területeken történő megnyilvánulás (test, beszédszervek stb.) problémát jelent számára. Fontos azonban megjegyezni, hogy bár a háromszög nem illeszkedik rendesen a körbe, attól függetlenül ugyanolyan sértetlen individualitás, mint bárki más.⁹

A gyermekirodalom és a mese fogalmának meghatározása

A gyermekirodalom, mint fogalom meghatározása összetett és sokrétű feladat, amely azért jelent kihívást, mert az irodalomtudomány területén nincs egyértelmű és általánosan elfogadott definíció arra vonatkozóan, gyermekirodalom

---

⁸ Ágoston Gabriella: Ajánlások mozgáskorlátozott gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez. Szövegértés-szövegalkotás. Bp.: SuliNova, 2006.

⁹ Verkedy Tamás: Érzelmi biztonság : Mit kell(ene) tudnunk a gyerekekről és magunkról? Bp.: Kulcslyuk Kiadó, 2011. p. 137.

szempontjából mi számít irodalmi szövegnek, és miben különbözik a mindennapi nyelvtől.

A gyermekirodalomnak nem csupán az írás minőségével és szerkezetével, hanem a célközönség életkorával és kognitív fejlettségével is foglalkoznia kell, tehát nemcsak lebilincselőnek és jól megírtnak kell lennie, hanem a gyermekek életkorának és fejlettségi szintjüknek is meg kell felelnie.

Új eszmékkel, tapasztalatokkal és erkölcsi tanulságokkal is megismertetheti őket, miközben beindítja a fantáziájukat és az olvasás iránti szeretetüket. E tényezők kombinációja kihívássá teszi a gyermekirodalom egyetlen, mindenre kiterjedő definíciójának meghatározását.

Emellett a gyermekirodalom műfajok széles skáláját foglalja magába, beleértve a képeskönyveket, a meséket, a fantasyt, a költészetet és a nem fikciós műveket. E műfajok mindegyike sajátos jellemzőket és kihívásokat jelent annak meghatározásakor, hogy mi számít gyermekirodalomnak. Egy képeskönyv például nagymértékben támaszkodhat az illusztrációkra, hogy közvetítse az üzenetét, míg egy fantasy mű egy teljesen új világot teremthet a fiatal olvasók számára, amelyet felfedezhetnek.

Egy másik felfogás szerint a gyermekirodalom nem más, mint az irodalmi szövegek és a gyermekeket diskurzusba bevonó szövegek (legyen szó rágható könyvekről, gyermeklexikonokról stb.) metszéspontja. Ezek azok a könyvek, amelyek képesek megszólítani a gyermeket, illetve választ tudnak adni gyermeki kérdéseikre a világgal kapcsolatban. Összeségében tehát gyermekirodalomnak tekintjük mindazokat az irodalmi szövegeket, amelyekkel a gyermek eredményes diskurzusra tud lépni.¹⁰

Szakdolgozatomban inkább a mesével, mint irodalmi művel kívánok részletesebben foglalkozni, ezért szeretném, csupán röviden tisztázni a mese fogalmát is.

„A mese az érzelmi intelligencia fejlesztésének legfontosabb eszköze, olyan lelki táplálék, amely életre szóló nyomokat hagy a gyermekben.”¹¹

---

¹⁰ Bárdos József – Galuska László Pál: Fejezetek a gyermekirodalomból. Bp.: Nemzedékek Tudása, p. 12–13.

¹¹ Kádár Annamária: Mesepszichológia. Bp.: Kulcslyuk Kiadó, 2013.

A mese időtlen epikai műfaj, amely a varázslat, a kaland és az erkölcsi tanulságok elemeit szövi egybe. Eredete olyan időkre vezethető vissza, amikor a társadalmakra nagy hatással voltak a különböző vallási nézetek és hiedelmek, amelyek nagyban alakították a mesék témáit és cselekményeit. Ezért is fontos megjegyezni, hogy a meséket eredetileg nem a gyermekeknek szánták, mivel olyan tartalmakkal bírtak, amelyeket az érettebb közönségnek szóltak, így az ilyen értelmezésben vett „mesék” gyakran összetettek és néha sötét témákat dolgoztak fel, tükrözve annak a világnak a valóságát, amelyben születtek.¹²

Eredet szerint népmeséket és műmeséket különböztetünk meg. Míg a műmesék szerzője ismeretes, addig a népmesék eredete ismeretlen, mivel szájról szájra terjedtek, ezzel formálva a történetet, ám megtartva az örök tanulságot, melyet magukba hordoztak.

---

¹² Sulinet: a mese műfaja és fajtái. URL: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/magyar-nyelv-es-irodalom/irodalom/irodalom-5-osztaly/a-mese/a-mese-fogalma-es-fajtai>

ELŐÍTÉLETEK ÉS SZTEREOTÍPIÁK, ELFOGADÁS ÉS EGYÜTTÉLÉS

„Megismerlek és elfogadlak.

Olyannak, amilyen vagy.

A te teljes világotat.

Aki jól szeret, az megismer és elfogad – a saját világát

kitágítja a másik felé.

Befogadja őt.

És egyben benne – és általa – létezik tovább.”

(Vekerdy Tamás)

„A jogszabályok a törvény előtti jogegyenlőséget ugyan biztosítják, de nem teremtik meg automatikusan az esélyegyenlőséget. A törvény, amely kimondja, hogy a fogyatékossgal élő embereknek joga van az akadálymentes és biztonságos környezethez, még nem jelenti az akadályok tényleges megszűnését, az Alkotmány és a diszkrimináció tilalmát kimondó törvények pedig nem járnak az előítéleteket, a gondolatokat béklyóba verő, káros sztereotípiák felszámolásával.”¹³

„Az organikus eltérést mutató, látható rendellenességgel élő emberek gyakran tapasztalják, hogy elkerülik, esetleg megnézik őket a környezetükben. Sokan kerülnek a kontaktust a szokatlan vokális megnyilatkozásokat hallató vagy szokatlan gesztusokat tevő, segédeszközöket használó emberekkel.”¹⁴

A fogyatékossgal élő emberekkel kapcsolatos sztereotípiák mélyen gyökereznek a társadalomban, és jelentős hatást gyakorolnak az érintettek életére. Ezek a sztereotípiák gyakran téves elképzeléseken vagy túlzó felfogásokon alapulnak, és hozzájárulnak a fogyatékossgal élő emberek társadalmi kirekesztéséhez és marginalizálásához. Ezek a fogyatékossgal kapcsolatos előítéletek olyan téves, negatív általánosító vélemények, melyek befolyásolják a társadalom fogyatékosokkal szemben mutatott attitűdjét, az érintetteket stigmatizálják és hátrányos megkülönböztetéshez vezetnek.

---

¹³ Kálmán Zsófia – Könczei György: A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Bp.: Osiris Kiadó, 2002. p. 495.

¹⁴ Tóth-Szerecz Ágnes (2022): A fogyatékossgal kapcsolatos szemléletformálás lehetősége a hatályos köznevelést meghatározó dokumentumokban. Új Pedagógiai Szemle. 72. évf. 9–10. sz. p. 77–97.

Napjainkban egyre több megmozdulás tapasztalható, ami a fogyatékosok elfogadását, a társadalomba való beilleszkedésüket illeti. A pedagógiai területén különböző tréningek, Workshopok, képzések fellelhetők, amelyek elősegítik az integrált, illetve az inkluzív nevelést. Több könyv és cikk is fellelhető a témában, milyen a fogyatékosok általános megítélése, mivel segíthetjük a beilleszkedést gyakorlatban, miként nevelhetünk empátiára és elfogadásra.

„Ha a fogyatékossgal élő emberről, fogyatékoslétről a legfontosabbat szeretnénk embertani szempontból megállapítani, első megközelítésben elegendő ennyit mondanunk: más. Az ilyen ember élete nem kevesebb, nem több, csak egyszerűen más, másfajta emberi élet. Fontos hozzátennünk azt is, hogy a fogyatékossgal élő ember – a többi emberhez, de leginkább talán mégis a betegekhez, öregekhez, gyermekekhez hasonlatosan – segítségre szorul. Minden bizonnyal ez a fogyatékossgal élés második legalapvetőbb antropológiai sajátossága, mivel az ilyen ember csak mások segítségével képes az emberi életre.”¹⁵

Tudom, hogy nem szokványos dolog szakdolgozatban egy ismert humoristától idézni, azonban én mégis Kovács András Péter humoristától szeretnék kiragadni néhány mondatot: „Azért szeretjük a másikat, mert a másik is szereti magát. Az tud boldogan élni a másikkal, aki saját magával is képes boldogan élni. Tudom, érzem, hogy hangzik mindez, de ezt nem könnyű elérni, ez korántsem annyira magától értetődő állapot, mint amennyire közhelyesen hangzik.”¹⁶

Amit én ebből az idézetből kiragadok, az az, hogy még egy teljesen tipikus fejlődésű felnőtt számára is nehézséget okoz az önbecsülés, önazonosság és önmaga szeretete, mindannak ellenére, hogy nem kell olyan testi, értelmi fogyatékkal küzdenie nap mint nap, ami megnehezíti, netán ellehetetleníti önmaga szeretetét. Szerintem nincs olyan ember a világon, aki ne élt volna át legalább egy olyan rövid periódust élete során, amikor megkérdőjelezte saját magát, a helyét az életben, vagy identitását, önképét és szeretetét.

---

¹⁵ Kálmán Zsófia – Könczei György: I. m. p. 31.

¹⁶ Citatum: Kovács András Péter idézetei URL: https://www.citatum.hu/szerzo/Kovacs_Andras_Peter/2

Azonban egy fogyatékkal élőknek szembesülnie kell olyan nehézségekkel, mint a negatív diszkrimináció, a kirekesztés és izoláció, illetve az ebből fakadó önbizalomhiány, és a legrelevánsabb: maga a fogyatékkal való együttélés nehézségei. Mindennek ellenére társadalmi elvárás, hogy mindezek tudatában még szeresse is önmagát feltétel nélkül.

Fejezetem zárásaképp szintén a Kálmán–Köcsei-könyvből szeretném felidézni a három alapelvet, mely megsegítheti a fogyatékkal élők számára a társadalomba való integrációt, a rehabilitációs folyamatot, az elfogadást és az együttélést:

– „A fogyatékossgal élő ember nem „szerencsétlen nyomorék”, „boldogtalan örült”, „szegény ördög”, „átkozott bűnös” vagy „ügyetlen balfácán”. Ezek az egész helyzet meg nem értéséről tanúskodó, lapos, mindennapi vélekedések. Hanem: ilyen ember. Az, aki. A viszonyulás első sarkpontja tehát ez: elfogadni őt annak, aki.

– A rehabilitálandó ember rászorul a segítségre, ettől van a rehabilitációnak értelme. A második sarkpont: elfogadni annak, akivé lehet. Figyelemre méltó megjegyzést tesz ugyanis Goethe: „Ha az embert olyannak vesszük, amilyen, tulajdonképpen rosszabbá tesszük. De ha olyannak vesszük, amilyennek lennie kell, akkor azzá tesszük őt, amivé lehetne.”

– A rehabilitáció értelme, célja nem lehet az egyes társadalmak, politikai berendezkedések, politikai pártok egymás fölötti magasabbrendűségének bizonygatása vagy a szociálpolitika kitűzött céljainak valóra váltása, hanem a rehabilitálandó, azaz a sérült ember maga.”¹⁷

---

¹⁷ Kálmán Zsófia – Könczei György: I. m. p. 31–32.

A MÁSSÁG GYERMEKSZEMMEL, A FOGYATÉKOSSÁG MEGJELENÉSE A MESÉKBEN

*„Dorka az osztálytársam... a barátom...
Ő is különleges, mert tud másként látni engem.”¹⁸*

Bartos Erika neve a legtöbb szülőnek és pedagógusnak ismerősen cseng, hiszen ki ne hallotta volna, vagy olvasta volna fel gyermekének „Bogyó és Babóca, két jóbarát kalandja...” legalább egy történetét? Az író nő kalandos életúttal rendelkezik, és még csak nem is gondolnánk, de diplomáját nem a Bölcsésztudományi Karon, hanem a BME Építészmérnöki Karán szerezte, még hozzá kitűnő eredménnyel, a Magyar Építész Kamara és Budapest Főpolgármesteri Hivatalának különdíjával.¹⁹

Műveiben előszeretettel boncolgat mások számára akár tabunak is nevezhető, azonban szerintem inkább érzékenyítésre alkalmas témákat. Legelső találkozásom egy ilyen témával a Bogyó és Babóca Csillagház című meséje volt, ahol feltűnt egy új szereplő, aki képtelen volt beszélni, mert néma volt. Mindez a kommunikációs nehézség a mesében nem jelentett akadályt, hogy a szereplő kivívja a mese többi szereplőjének feltétlen szeretetét. A kommunikációs nehézségeket a gyermek számára is érthető módon küzdötték le, kihasználva a vizuális lehetőségeket: a Csillaglánya homokba rajzolta le a többieknek, mi nyomja a lelkét, miért került ő ide, mit veszített el.

Több epizód van a mesében, ahol egy szereplőnek valamilyen típusú fogyatékossága van, mint például Holdbogár karaktere, aki kerekesszékes. A Holdbogár mindennapi tevékenységét a pók barátja segíti hosszú sétákra viszi, betakarja lefekvés előtt. A mese bemutatja a gyermekek számára, milyen szoros kapcsolat alakul ki személyek között, amennyiben szeretettel és törődéssel fordulnak egymáshoz. Ezekkel a karakterekkel, a történetükkel lehetőség adódik, hogy elősegítsük a gyermekek erkölcsiségre és empátiára való nevelését.

---

¹⁸ Stefanik Krisztina: Csillagbusz : Mese Dorkáról, Misiről és az autizmusról. [s. l.]: Autispektrum Egyesület, 2016.

¹⁹ Bartos Erika: a szerző URL: <https://www.bartoserika.hu/a-szerzo>

Érdemes megemlíteni továbbá a Segítő könyveket, amik azon irodalmi művei közé tartoznak, melyek nemcsak szórakoztatnak, hanem nevelnek is, megismertetve a gyermekekkel fontos témákat, például az elfogadást, az empátiát és a különbözőségek tiszteletét. „A Segítő könyvek között olyan kötetek szerepelnek, melyek speciális témákról szólnak, gyermeknyelven. Sok ember munkája rejlik e könyvek mögött, egyetlen céllal készültek, hogy segítséget hozzanak az érintetteknek.”²⁰

Ezen segítő könyvek közül külön kiemelendő a Csillagbusz könyv, melyet Stefanik Krisztina írt, Bartos Erika illusztrált. Azért tartom fontosnak kiemelni ezt a kötetet, mert a 88. Ünnepi Könyvhéten Az év gyerekkönyve díjat nyerte el innovációs kategóriában. Bartos Erika illusztrációi remekül kapcsolódnak a témához, segítenek megérteni, hogy az autizmussal élőknek mekkora szüksége van a vizuális eszközökkel segített kommunikációra.²¹

Bartos Erika ezen könyvei azért különlegeseek, mert segítenek a gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt abban, hogy közelebb kerüljenek a fogyatékoság témájához, és megértsék, hogy minden ember egyedi, de mindenkinek joga van ahhoz, hogy teljes életet éljen. A könyvek színes, vidám illusztrációi (amelyeket maga az író illusztrált) és egyszerű, de mély tartalmú történetei könnyen érthetővé és élvezhetővé teszik a fontos üzeneteket még a legkisebbek számára is.

„A toleranciára, empátiára nevelés olyan törekvése a gyerekirodalomnak, amely szerencsés esetben észre sem vehető, csak megtörténik a mese varázslatával. Az érzékenyítés nehéz feladat: egyszerűen, érthetően és őszintén kell beszélni olyan problémákról, amelyek bonyolultak, nem ritkán felfoghatatlannak és sok fájdalommal járnak.”²²

---

²⁰ Bartos Erika: segítő könyvek [online] [2024. 10. 12.] <URL: <https://www.bartoserika.hu/konyvek/segito-konyvek>

²¹ Elte: Az év gyerekkönyve a Csillagbusz. [online] cop. 2017. [2024. 09. 12.] <URL: <https://www.elte.hu/content/az-ev-innovativ-gyerekkonyve-a-csillagbusz.t.14343>

²² Uo.

A mese nevel, a mese tanít

A Waldorf-pedagógia azt mondja, hogy a gyermek önmaga egy „totális” érzékszerv.²³ E mondat következtében, saját okfejtésem alapján tehát a gyermek egy perceptuális lény, mely az érzékszervein keresztül ért ingerek hatására fejlődik. Röviden: a gyermek utánzás útján tanul. Az érzékszervein keresztül, – amely nem más, mint a látás, hallás, tapintás, ízlelés és szaglás – fedezi fel a világot, tapasztalja meg mi a jó és mi a rossz, mi okoz örömet, bánatot, mi az, ami kellemetlenül hat rá és mi az, ami kellemességet okoz a számára.

De hogy kapcsolódik a fentiekben említettekhez a mese?

Hogy vagyok képes nevelni és tanítani direkt módon a mesével?

Egy szóval: Sehogy!

Goethe szavaival élve: „Az ember megérti a szándékot, és lehangolódik.”²⁴

Nem véletlenül tanítják a pedagógiai képzéseken, hogy a mesélés után ne magyarázzuk el a történeteket. Ne mondjuk el, miért kellett a gonosznak meghalnia, miért a legkisebb legény kelt útra. Nincs rá szükség, hogy elmagyarázzuk a gyermeknek, miért metszette meg a szorgos lány a körtefát a száraz ágaktól, miért pucolta meg a kemencét, miért vágta le a kiskutya szőrét és segített önzetlenül a bajbajutottakon.

A hipotézisem tehát ez: a mese a kulcs. A történet az, amely indirekt módon választ ad a gyermeknek a miértekre, mert a mese egyaránt alkalmas az erkölcsi nevelésre és az érzelmi intelligencia fejlesztésére.

Pedagógusként és szülőként egyaránt beleeshetünk abba a hibába, hogy pusztán nevelői célzattal ráerősítünk a mesében hallottakra: „A szorgos lány segített a kiskutyán, ezért a kiskutya is gyöngysorral jutalmazta meg. Segíts te is másokon, mert akkor rajtad is segítenek!” Ezzel csupán annyit érünk el, hogy a gyermek helyett gondolkodunk, levonjuk a tanulságot, és úgymond beletömjük a gyermek fejébe a tudást, azt kivonjuk a képi világból, az intellektusba emelve megfosztjuk az élménytől, szintiszta önzésre nevelve ezzel a gyermeket.²⁵ Ebben a helyzetben, szituációban érvényesülnek csak igatán Goethe

---

²³ Vekerdy Tamás: Érzelmi biztonság : Mit kell(ene) tudnunk a gyerekekről és magunkról? Bp.: Kulcslyuk Kiadó, 2011. p. 18.

²⁴ Uo. p. 139.

²⁵ Uo. p. 137.

szavai, és kapunk választ arra, miért nincs szükség a direkt erkölcsi nevelésre a mesék kapcsán.

Hogy miért fontos az emberek fogyatékosokkal szembeni attitűdjét már gyermekkorban elkezdni formálni, érzékenyíteni, arra válaszképpen Tóth-Szerecz Ágnestől szeretnék idézni:

„A másság elfogadása csak akkor lehet természetes jelenség, ha a személyek mikro- és makroszociális környezetében megfelelő az ezzel kapcsolatos információáramlás, ha van lehetőség szubjektív tapasztalatgyűjtésre, s az érzékenyítés folyamata a szociális kompetenciák korai fejlesztésével már az emberek korai életszakaszában megtörténik. Amennyiben egy gyermeket megfelelő és gyakori érzékenyítő hatású impressziók érnek a fogyatékoságokkal kapcsolatban, jó eséllyel nem éli meg az azokkal való találkozást negatív élményként; számára a jelenség természetes, ismert, hétköznapi lehet.”²⁶

Egyetlen mondatot, és egy Csorba Piroka verset szeretnék csupán útravalóul hagyni, ami választ ad a feltett kérdésre a kulcsszóval élve: „indirekt” módon. Csak mesélni kell!

Csorba Piroka: Mesélj rólam

Mesélj anya,
milyen voltam,
amikor még kicsi voltam?
Az öledbe hogyan bújtam?
És tehozzád hogyan szóltam,
amikor nem volt beszédem?
Honnan tudtad, mit kívánok?
Megmutattam a kezemmel?
Mesélj rólam!
Hogy szerettél?
Engem is karodba vettél,
meleg tejeddel etettél?
Akárcsak a testvéremet?

---

²⁶ Tóth-Szerecz Ágnes (2022): I. m. p. 77–97.

Gyönyörködtél akkor bennem?
Úgy nevezted: kicsi lelke?
És amikor még nem voltam,
a hasadban rugdalóztam,
tudtad-e, hogy milyen leszek,
milyen szépen énekelek?
Sejtetted, hogy kislány leszek?
Mesélj anya,
mesélj rólam!
Milyen lettem,
amikor már megszülettem?
Sokat sírtam
vagy nevettem?
Tényleg nem volt egy fogam sem?
Ha én nem én lettem volna,
akkor is szerettél volna?

EMPÁTIÁRA, ELFOGADÁSRA NEVELŐ GYERMEKIRODALMI MESEGÝŰJTEMÉNY

*„Mi a közös az önző óriás,
a kilenc gyermekét egyedül nevelő csizmadia
és a rút Csimbók herceg között?
Az, hogy a szeretet, amelyet ők éreznek valaki iránt,
vagy valaki más érez irántuk,
képes megváltoztatni és jobbá, szebbé tenni az életüket.”
(Boldizsár Ildikó)*

Szakterdolgozatom ezen fejezetében olyan gyermekirodalmi műveket gyűjtöttem össze, melyekben célzottan, vagy burkoltan, de jelen van a fogyatékoságkép valamely szereplőben. A meséket a szakterdolgozatom elején tisztázott fogyatékosági típusok szerint kategorizáltam, melyek a következők:

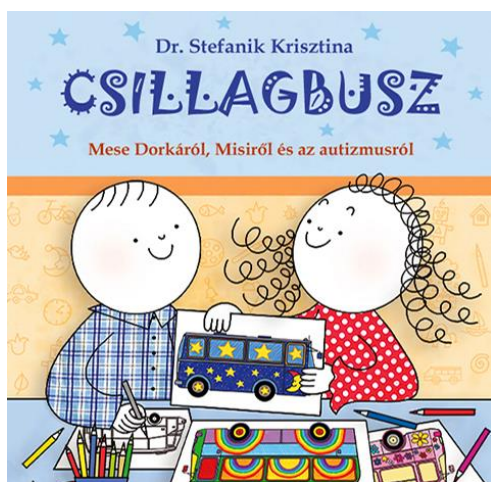
- autizmus-spektrumzavar,
- beszédfogyatékoság,
- értelmi fogyatékoság,
- hallássérülés,
- látássérülés,
- mozgáskorlátozottság és egyéb testi fogyatékoság.

Ezeket az általam összegyűjtött meséket egyenként elemzem, hogy ezekben a történetekben milyen módon jelenik meg a fogyatékoság egyes szereplőkben.

Autizmus-spektrumzavar

A kategóriába tartozó művek, mesék:

- Dr. Stefanik Krisztina: Csillagbusz.
- Boldizsár Ildikó: Esti mesék a szeretetről – Pálma és Liliom (2. ábra)

1. ábra
Csillagbusz

2. ábra
Esti mesék a szeretetről

A mesét Stefanik Krisztina írta, Bartos Erika rajzolta és szerkesztette. A mese az autizmussal együtt élő Misiről és barátjáról Dorkáról szól, történetük segít megérteni a kicsiknek és a kicsit nagyobbaknak milyen együtt élni az autizmussal.

A történetben tehát egy tipikus fejlődésű gyermeket állítanak szembe egy atipikus fejlődésűvel, akinél gyermeknyelven magyarázzák el az autizmus-spektrumzavar legjellemzőbb tüneteit.²⁷ A felsorolásban szó szerint idézek a Csillagbusz mesekönyvből, kifejtve, az adott tünet milyen formában jelenik meg a szereplőnél, hogyan magyarázza el az író nő gyermeknyelven a másságot:

- egyoldalú interakció – „...többek között nem tud jól beszélgetni, inkább csak azt hajtogatja, ami őt érdekli.” (Stefanik: Csillagbusz. p.15.)
- a kommunikációban (beszéd, gesztus, mimika): pl. a beszéd hiánya, a beszéd szintjéhez képest gyenge beszédhasználat „...előfordul, hogy hal-
kan magában beszél” (Uo. p.14.)
- a kommunikáció, vagy a nyelv szó szerinti értelmezése, furcsa tartalma, szokatlan hanghordozása „Nem mindig tudja, hogy ha valaki mosolyogva mond neki valamit, akkor az kedvesség vagy gúnyolódás. Amikor hossza-
san mesélt a szomszéd fiúnak, Bercinek az űrhajókról, az nevetve rászólt: „Mondhatom, nagyon érdekel!”. Misi pedig folytatta, mert úgy értette, hogy Bercit tényleg érdeklik az űrhajók” (Uo. p.18)

²⁷ Autista: mi az autizmus? URL: <https://www.autista.hu/mi-az-autizmus/>

- az érdeklődés, aktivitás és játék területén: pl. szokatlan, sztereotip, repetitív tevékenységek, hobbik; *„Misi ezek érdeklik a legjobban: a rovarok meg az emlősök közötti különbségek, az úrhajók, meg a buszok típusai.”* (Uo. p.16.)
- a gondolkodásban, a tanulásban és a mindennapi alkalmazkodásban, pl.: ragaszkodás az állandósághoz, a megszokotthoz; *„A többiek észre sem veszik a lényegtelen dolgokat, Misi viszont az apró részletekre is odafigyel: mondjuk azonnal észreveszi, ha valaki a hátsó padban a tollát csatogtatja. Ha túl sokan vannak körülötte, túl sokat beszélnek, vagy nagy a zaj, az zavarja, és elfárasztja őt – ezért néha elfelejti, ami mások szerint fontos, így például nem tud odafigyelni, amikor a leckét kell felírni.”* (Uo. p.14.)
- a mozgás területén: pl. repkedő kézmozgás, lábujjhegyen járás *„...szokatlan mozdulatokat tesz a kezével.”* (Uo. p.14.)

A mesében az író nő gyönyörűen fogalmazza meg azt a jelenséget, amikor egy tipikus fejlődésű gyermek próbál meg atipikus fejjelel gondolkodni. Dorka próbálkozásai, hogy megérthesse Misi másságát, alkalmazkodása Misi igényeihez, megmozdítja az egész osztályt empátiára és elfogadásra ösztönözve a társakat.

Véleményem szerint ez a mese hitelesen mutatja be az autizmus-spektrumzavart a célközönség számára, alkalmas az érzelmi intelligencia fejlesztésére, a közösségi nevelés pozitív alakítására.

Pálma és Liliom

Boldizsár Ildikó író és mesekutató gondosan összeállított gyűjteménye olyan történetekből áll, amelyek központi témája a szeretet. Ezek a történetek nem csupán a szeretetről szólnak, hanem rávilágítanak a különböző kihívásokra és akadályokra is, amelyeket a szeretet pusztá erejével le lehet győzni. A mesekönyvből ezúttal egyetlen mesét emelnék ki, amely Pálma és Liliom története. Pálma és Liliom egy testvérpár, akik nem is lehetnének különbözőbbek.

Pálma harsány természetű, energikus, nagyhangú, a testi erőszakot előnyben részesítő személyiség. A mesében nem kimondott, azonban véleményem

szerint karakterében erősen fellelhetők az ADHD egyes tünetei. Ezen tünetek felsorolása nem diagnosztikai jellegű, pusztán saját specifikáció:

- impulzív, figyelmet követelő magatartás,
- ellenálló, zsarnokoskodó szociális magatartás,
- hiperaktivitás,
- emocionális nehézségek, érzelmi-hangulati szabályozás.²⁸

Liliom karaktere ezzel szemben teljesen szemben áll Pálmáéval. Liliom visszahúzó, nem szeret a középpontban lenni, csendes, jobban érzi magát az állatok közelében, az erdőben. Az ő személyiségében fellelhetők bizonyos *autisztikus* tünetek, melyek saját specifikációm szerint a következők:

- kommunikációs nehézségek,
- szociális visszahúzódás,
- zaj és a tömeg zavara,
- komforthely és érdeklődési kör jelenléte a mindennapokban.

A mesében Pálma édesapjuk kedvenc lánya, csak ahhoz hajlandó férjhez menni, aki legyőzi őt és erősebbnek mutatkozik nála. Egy ifjúnak sikerül is a próbatétel, azonban inkább Liliom szelídsége fogja meg inkább és őt kéri magának feleségül.

Két karaktert állítanak szembe egymással, Liliom személyiségét pozitív értelemben vetítik a célközönség elé, azonban Pálma személyisége már negatív vonzatú. A mese leginkább azon gyermekek számára ajánlatos, akik Liliom karakterével tudnak azonosulni, így számukra lesz érzelmiintelligencia-fejlesztő hatású a történet. Nem kell harsánynak és nagyhangúnak lenni ahhoz, hogy szeretetre leljünk, elég némi szelídség és kedvesség a másik irányába.

---

²⁸ Pulay Attila József: Felnőttkori ADHD: tünettann, komorbiditás, kórlefolyás és terápia. Semmelweis Egyetem, Pszichiátriai és pszichoterápiás Klinika Felnőtt ADHD Ambulancia, cop. 2017. [2024. 10. 12.] <URL: https://semmelweis.hu/pszichiatria/fi-les/2016/10/adhd_el%C5%91ad%C3%A1s_magyar_20170403.pdf

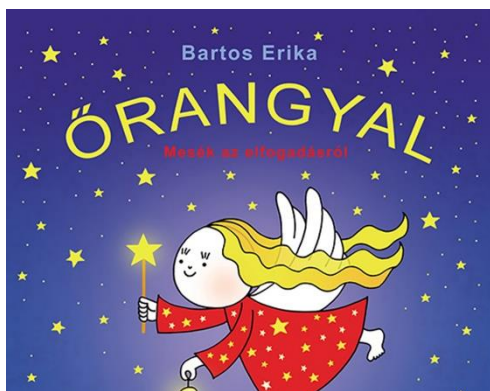
Beszéd fogyatékoság

A kategóriába tartozó művek, mesék:

Bartos Erika: Órangyal. (3. ábra)

Bartos Erika – Bogyó és Babóca – A csillagház (4. ábra)

A három selyp lány (Magyar népmese)

3. ábra
Órangyal

4. ábra
Csillaglány

Órangyal – Testvér: Viola története

„Az Órangyal című kötetben Bartos Erika különleges érzékenységgel fektet hangsúlyt a sérült társainkra való odafigyelésre, az elfogadásra, egymás segítségének fontosságára, a szeretet erejére. Az érzékenyítő, szép kötet természetes hangon, könnyedén szól korántsem könnyű élethelyzetekről. A négy mesét a szerző egyedi ízű, kedves grafikái teszik a legkisebbek számára is érthetővé, a művet elismert gyógypedagógus szakemberek lektorálták.²⁹

Viola története azért különleges Bartos Erika könyvében, mert a kislány nemcsak egy típusú nehézséggel küzd, hanem halmozottan fogyatékos, hiszen mozgáskorlátozott, beszéd fogyatékos és értelmileg akadályozott.

Az alábbi idézet támasztja alá a fellebb említett kislányra vonatkozó fogyatékosági típusokat:

²⁹ Bartos Erika: segítőkönyvek. I. m.

„Arra gondolt, hogy Viola nem tud beszéni, de világszépen mosolyog, nem tud járni, de teljes szívvel ölel, nem tud írni, vagy olvasni, de úgy tud szeretni, mint senki más.”³⁰

A mesében a fogyatékoság nehézségei is boncolgatva vannak, milyen nehézséget okoz egy család számára, ha egy halmozottan fogyatékos gyermeket nevelnek, akinek olykor korházi ellátásra van szüksége, illetve milyen, ha mellette a gyermek testvére tipikus, normál fejlődésű. A történetet Doma, Viola testvére meséli el, így gyermekszemszögből a mese még közelebbivé teszi a gyermekek számára a nehézségeket, testvérféltékenységet. Összeségében a fogyatékoság ábrázolása a mesében pozitív vonzatú, de mivel nehézségek is jól vannak ábrázolva, így még inkább alkalmassá teszi az elfogadásra, empátiára nevelés ügyében.

Bogyó és Babóca – A csillagház

Bogyó és Babóca történetei bizonyos értelemben kakukktojások. „A Bogyó és Babóca-sorozat első kötete 2004-ben jelent meg az építészmérnök végzettségű Bartos Erika rajzaival és szövegével, a Pozsonyi Pagony könyvkiadó gondozásában. A sorozat az óvodás korosztálynak szól, a témák a mindennapok egyszerű eseményeiből merítenek. A legkisebbek számára is érthető nyelven és gyerekrajzszerű grafikával dolgozzák fel az óvodás évek örömeit, nehézségeit és konfliktusait. Szintén a Bogyó és Babóca-sorozat törte meg a magyar animáció csendjét: csaknem húsz év szünet után ebből – az akkor már könyvpiaci bestsellernek számító – sorozatból készült először összefüggő rajzfilmsorozat.”³¹

A csillaglány története azért különleges, mert az epizód főszereplője nem tud beszélni. A mesében jól ábrázolják, ahogy először a csillaglány némasága Bogyóban ellenszenvet szül, mert azt gondolja, dachból nem beszél. Majd később, amikor kiderül, hogy hallgatása némaságból fakad, az erdei bogárkák a Csillaglány segítségére sietnek. A mesében a mesehősök a kommunikációs nehézségeket homokba rajzolással küzdik le.

---

³⁰ Bartos Erika: *Órangyal*. Budapest: Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület Közép-Magyarországi Régió, 2014. p. 85.

³¹ Bartos Erika szerző hivatalos oldala URL: <https://www.bogyoesbaboca.hu/a-sorozatrol/tortenet>

A mesében a némaság, mint fogyatékoság pozitív értelemben van ábrázolva. A néma csillaglánynak csodaszép külsőt, földig érő haját, benne csillagokkal ábrázolják, hogy a gyermekek még könnyebben tudjanak azonosulni a hátrányos helyzetű karakterrel.

A három selyp lány

A magyar népmesében a beszéd fogyatékoság mint artikulációs zavar jelenik meg. A három, szépen beszélni nem tudó leányok anyja megtiltja, hogy a kérők előtt megszólaljanak, nehogy pöszeségükkel elijesszék az udvarlókat. Természetesen a mese csattanójában mindhárom leány megszólal, elijesztve ezzel a kérőt, ezáltal hoppon maradnak.

A mesében a beszéd fogyatékoság, amely valójában egy artikulációs zavar, negatívan van ábrázolva. Az artikulációs nehézséggel küzdő lányoknak a beszédhibájuk miatt nem sikerül házasságra lépniük.

Értelmi fogyatékoság

A kategóriába tartozó magyar népmesék:

- A székely asszony és az ördög
- A bolondos legény
- A bugyuta ember
- Szusza
- Bolond Mihók

A fent jegyzett értelmi fogyatékoság kategóriába, csupa népmesét gyűjtöttem össze. Ezeket a népmeséket újfent csoportokba rendeztem az alábbi kategóriák szerint:

Szerencsével járt

Ebbe a kategóriába két mese sorolható, A bolondos legény és Bolond Mihók története. A két népmese között az alábbi párhuzamok vonhatók:

- mindkét történet főhőse egy vélhetően értelmileg elmaradott legény,
- az értelmi fogyatékkuk a cselekedeteikben és gondolkodásukban nyilvánul meg, nem úgy cselekszenek, ahogy egy mesében a főhőstől elvárható lenne,
- a történetek főhősei öröklés, szolgálat útján valamilyen vagyontárgyra, későbbi feleségre tettek szert,
- a történetek főhőseihez a mese végén végül minden viszontagság ellenére a szerencse szegődik.

A mesékben tehát az értelmi fogyatékkosság pozitív értelemben van megnyilvánítva, mivel a főhősök az értelmi elmaradottságuk ellenére jutalomban és boldog életben részesülnek.

Pórus jár

Utóbbi kategóriába sorolnám a maradék fentebb említett népmeséket (A székelasszony, meg az ördög, A bugyuta ember, Szusza) melyek között az alábbi párhuzamok vonhatók:

- mindegyik népmese egyik, vagy akár több szereplője is vélhetően értelmileg elmaradott,
- a történetben az értelmi korlátozottságból kifolyólag valamilyen probléma merül fel,
- A problémát, helyzetet megoldani nem lehet, ezért a főhős az értelmi fogyatékkóságának köszönhetően pórus jár.

A kategóriában felsorolt népmesékben az értelmi fogyatékkosság tehát negatívan van ábrázolva, a szereplők hátrányukból adódóan nem jutnak semmilyen anyagi javakhoz, sem más előnyhöz.

Hallássérülés

A kategóriába tartozó művek, mesék:

- Bartos Erika: *Őrangyal*. Holnap: Misi története (3. ábra)
- Loványi Eszter: *Kuku és barátai* – Ismerjük meg közösen a segítő kutyák világát! (5. ábra)

5. ábra
Kuku és barátai

Őrangyal – Holnap: Misi története

A Segítő könyv következő történetében Misi, a hallássérült kisfiú szerepel. Mivel a mesében hallókészüléke van, amit kedvesen csak „fülikének” hív. A mesében egy véletlenül bedobott labdának köszönhetően ismerkedik meg új barátaival.

A mese hűen ábrázolja a hallássérültek rehabilitációs eszközi szükségletét (hallókészülék) és a hallássérülésből adódó hátrányokat, például kommunikációs nehézségek: nyelvi késés, artikulációs zavar.

A történetben mindennek ellenére a hallássérülés mint fogyatékoság pozitívan van ábrázolva.

Kuku és barátai

„A mesekönyv fő célja a vakvezető-, hallás-, mozgássérült-segítő, autistasegítő és terápiás kutyák világának és fogyatékkal élő gazdáik mindennapjainak megismertetése az érdeklődőkkel – Kuku, a hangjelző (hallássérült-segítő) kutya szemszögéből.”³²

A mesekönyv sajnos már nem kapható, azonban fontosnak tartottam megemlíteni, mivel hangoskönyv formában látássérültek részére még elérhető. A mesekönyvet azért a hallássérült kategóriába soroltam be, mert Kuku, a címszereplő segítő kutya szintén hallássérült segítő kutya, akinek gazdája, a gyógypedagógus-szociológus szerző, Loványi Eszter születése óta hallássérült.³³

Látássérülés

A kategóriába tartozó művek, mesék:

- Bartos Erika: Őrangyal. Lili története (3. ábra)
- Katarina Kerekesová – Katarína Moláková – Alexandra Salmela: Mimi és Liza Scolar, 2016 (6. ábra)

6. ábra
Mimi & Liza

³² Mesekönyv. segítőkutya URL: <https://mesekonyv.segitokutya.net/a-mesekonyv/>

³³ Uo.

Órangyal – Lili története

A történet főhőse Lili, a vak kislány. A mesében a szerző körültekintően, gyermeknyelven kitér a vakok olvasási-, írási jelrendszerére a Braille- írásra. Ábrázolja a vakok esetében szokványos mindennapi nehézségeket, illetve azokat a képességeket és készségeket, amiben kiemelkedően teljesíthetnek.

Lili történetében megjelenik a konfliktus, a harag és a megbántottság érzete, a szerző történetében pedig megfelelően oldja a feszültséget: a hibák belátásával és a bocsánatkérés fontosságával.

A történetben a fogyatékoság pozitív jelenséggént van ábrázolva, ahogy az írónőtől megszokhattuk, a fogyatékoságból adódó nehézségekkel egyaránt vegyítve.

Mimi és Liza

A mesekönyv Mimi és Liza barátságáról és azokról a kalandokról szól, melyeket együtt fedeznek fel Mimi látássérüléséből kifolyólag.

A mesében Mimi látássérülését vizuálisan is ábrázolják, hogy a mesét élvező célközönség könnyebben azonosulni tudjon a karakterrel. Miminek, a vak kislánynak ugyanis mindig csukva van a szeme. A mesében érthetően van ábrázolva és magyarázva az a jelenség, miszerint a vakok a kezükkel és a fülükkel látnak.

A mese története nem földhözragadt, ugyanis előszeretettel jelennek meg benne fantasztikus, tündérmesébe illő elemek is. A kalandok, melyeket a két lány megél, többnyire varázslatos kimenetelűek. Ez az első könyv a gyűjteményemből, amelyik pontosan emiatt, a tündérmesei motívumok miatt nem tetszett. A két lány kalandját valószínűleg sokkal izgalmasabbnak gondolták, ha nem hétköznapi tevékenységekben mutatkozik meg a látássérülés előnye, hanem csupa varázslattal szőtt kalandokban. Saját véleményem szerint ez kissé torz képet alkot a látássérülésről, nyilván a hátrányokat szerették volna a szerzők ezáltal kompenzálni, nekem sokkal jobban tetszett volna a lányok története, ha kevesebb varázslatos elemet szőnek bele. Természetesen ez csak az én magánvéleményem.

A történetben mindezek ellenére a látássérülés mint fogyatékoság, illetve a látássérülésből adódó hátrányok is Mimi karakterében hitelesen vannak ábrázolva,

Mozgáskorlátozottság és egyéb testi fogyatékoság

A kategóriába tartozó művek:

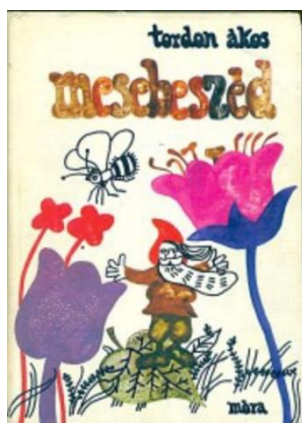
- Bartos Erika: Órangyal – Örömtánc: Samu története (3. ábra)
- Bartos Erika: Bogyó és Babóca – A Holdbogár meséje (9. ábra)
- Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön – A kis bice-bóca (részlet) (7. ábra)
- Tordon Ákos: Mesebeszéd – Krinolin és Kiflikandúr (8. ábra)

A kategóriába tartozó magyar népmesék:

- Pirosmalac
- Szóló szőlő, mosolygó alma és csengő barack
- Macskacicó
- A banya
- A sündisznó
- Gyöngyvirág Palkó
- Egyszemű, kétszemű, háromszemű
- Köcsögh király

9. ábra
Holdbogár

8. ábra
Mesebeszéd

7. ábra
Kincskereső Kisködmön

Órangyal – Örömtánc: Samu története

Samu a történetben egy kerekesszékes kisfiú, akit fogyatékosága miatt megbántott három osztálytársa. A mese fénypontja, amikor az egész osztály fellép az évzáró ünnepségen, Samu három osztálytársa szintén kerekesszékekben táncol Samuval, ezzel nyomatékosítva bocsánatkérésüket.

Ez egy valóban kedves gondolat, azonban kevésbé tudom elképzelni, hogy ez a mai világban kivitelezhető lenne. A mesében az elfogadás, az együttérzés és az empátia a legdominánsabb érzelem. A mozgáskorlátozottság, mint fogyatékoság, akár csak Bartos Erika többi, ebben a kötetben megjelent művében, pozitívan van ábrázolva, annak ellenére is, hogy eme fogyatékkal élők nehézségeit is említi a történet.

A kis bice-bóca

Móra Ferenc könyvéből a leggyakrabban idézett részlet, melyben tökéletesen fogalmazza meg az író, milyen társadalomformáló lehet egyetlen ember attitűdje a testi fogyatékkal élőkhez. A tanuláshoz való jog és az emberség megfogalmazása a mű, ezért inkább nagyobb korosztálynak ajánlott, nem véletlenül van jelen több általános iskolai tankönyvben is.

Pálistók Peti fogyatékoságának megjelenésére a műben Kiss György tanulmányából idéznék: „Ez a megnevezés mintázza a David Bolt által definiált „sérült nominális identitást” („spoiled nominal identity”), amelyben a személyes fogyatékoság „nyíltan kulcsfontosságú jellemvonásként jelenik meg” a személy azonosságtudatában, felülírva más, meghatározó személyiségjegyeket. Peti, a mankóval közlekedő szegény fiú fizikálisan és mentálisan is képtelen elhagyni a ráírt fogyatékos szerepet.”³⁴

Bogyó és Babóca – A holdbogár

A Holdbogár története, csakúgy, mint a Csillaglányé, szintén Bartos Erika tollából született. A történet középpontjában a Holdbogár önállóságra való törekvése és a rehabilitációs eszközének (kerekesszék) feltalálása áll.

---

³⁴ Kiss György: A fogyatékoság ábrázolásai a klasszikus gyermekirodalomban. [online] cop. 2022. [2024. 09. 30.] <URL: <https://mesecentrum.hu/esszektanulmanyok/a-testi-fogyatekossag-abrazolasai-a-klasszikus-gyerekirodalomban.html>

A Holdbogár önállósághoz kapcsolódó őszinte vágya felvet egy egzisztenciális kérdést: „Mit szeretne egy sérült ember? Elfogadást, sajnálat nélkül... viselkedj természetesen, mert mindkét félnek az a legegyszerűbb!”³⁵

A történetben nem sajnálkoznak feleslegesen a bogárkák a Holdbogár fogyatékoságán. Amint segítségre szorul, és kéri is a segítséget, úgy megkapja, ezt követően pedig támogatják az önállóságra törekvését. A mesében mind a fogyatékoság, mind a fogyatékosággal szemben mutatott attitűd megfelelően, pozitívan van ábrázolva.

Mesebeszéd – Krinolin és Kiflikandúr

Kiflikandúr nem mindennapi kiscica, már a világra jötte is meglehetősen varázslatosra sikeredett. Kiflikandúr különleges, őt ugyanis, - akárcsak a nevében áll – Sütipék készítette, méghozzá kifliből.

Kiflikandúr testi fogyatékosága metaforikus jellegű, ugyanis a kifliből lett testét nem lehet egyértelműen testi fogyatékoságnak nevezni. Tordon Ákos mesejátékában követhetjük Kiflikandúr kalandjait legjobb barátjával, Krinolin kutyussal, aki mellesleg Pacalhentes Krinolinból lett kiskutyája. Kedvesen és nem tolakodóan van ábrázolva a műben a vizuális értelemben vett testi fogyatékoság és másság, illetve ahogy a két, nem mindennapi főszereplő barátokká válik.

A magyar népmesék számára újfent létrehoztam két csoportot, amelybe a népmeséket szeretném kategorizálni:

Az átváltozás, mint testi fogyatékoság ábrázolása

A fent említett kategóriába az alábbi népmesék sorolhatók: Pirosmalac, Szóló szőlő, mosolygó alma és csengő barack, Macskacicó, A banya, A sündisznó.

Ezen népmesék között az alábbi párhuzamok vonhatók

- a mese fő-, vagy egyik kulcsszereplője valamilyen állattá vagy csúf boszorkánnyá lett változtatva,

---

³⁵ Máté Roland: Socio. [online] cop. 2020. [2024. 10. 12.] <URL: <https://egy.hu/socio/elfogadas-sajnalat-nelkul-106838>

- az átváltoztatott szereplőnek meg kell találnia az igaz szerelmet/szeretet ahhoz, hogy visszanyerje eredeti alakját,
- mindezt a testi fogyatékkal együtt kell elérnie, hogy a belső értékekbe szeressenek bele, ne pedig a külső adottságokba,
- a történet végén végül az átváltoztatott szereplő visszanyeri szépséges alakját, levetkőzve testi fogyatékát/hátrányosságát.

Ezek a népmesék kettős érzést keltenek az emberben a fogyatékoság ábrázolása szempontjából. Negatívumnak tekinthető, hogy az átváltozást hátránynak tekinti, általában „rút” vagy „csúf” jelzőt használ hozzá. Pozitívum viszont, hogy a testi fogyatékból kifolyólag az átváltozott szereplőnek a belső adottságaival kell „hódítania”, előtérbe helyezve ezzel a belső értékek fontosságát a külső adottságokkal szemben.

Vele született fogyatékoság

A mozgáskorlátozottság fiziológiai fogyatékoság, különböző betegségek más és más formában hatnak a mozgásra és mozgásrendszerre, ezért nem lehet egységes kategóriaként kezelni. A törpenövés, mint rendellenesség organikus eredetű, az ortopédiai és reumás betegségek okozta mozgásrendellenesség.³⁶

A fenti kategóriába sorolható népmesék: Gyöngyvirág Palkó, Köcsökgirály, Egyszemű, kétszemű, háromszemű. E három népmeséből a Gyöngyvirág Palkóban és a Köcsökgirályban vélek felfedezni párhuzamot melyek a következők:

- a főszereplőknek testi fogyatékkal kell megküzdeniük, törpenövésűek,
- a testi fogyatékoságból adódóan élnek át kalandokat,
- a testi hátrányukat az előnyükre fordítják,
- nem veszítik el testi fogyatékoságukat, hanem megtanulnak együtt élni vele,
- boldogan éltek, míg meg nem haltak, törpén.

Ezek a népmesék a testi fogyatékoságot, jelen esetben a törpenövést abszolút pozitívan ábrázolják, mely által a főhősök megannyi kalandot élnek át,

---

³⁶ Mozgáskorlátozottak: A mozgáskorlátozottság speciális jellemzői URL: <https://mozgaskorlatozottak-be.hu/inform%C3%A1ci%C3%B3k/tudastar/691-a-mozg%C3%A1skorl%C3%A1tozotts%C3%A1g-speci%C3%A1lis-jellemz%C5%91i.html>

testi adottságukat az előnyükre kovácsolják és végül megtalálják az igaz szerelmet.

Szintén a vele született fogyatékoság kategóriába sorolandó az Egyszemű, kétszemű, háromszemű című népmese is. Azonban a fentebb felsorolt párhuzamok közül csak egyetlen illik erre a mesére: a szereplők nem veszítik el testi fogyatékoságukat. Egyszemű és háromszemű a kétszemű testvérük gonosz nővérei. Másságukat arra használja fel a mese, hogy a gonoszságot reprezentálja, mivel megkeserítik kétszemű testvérük életét. A fogyatékoság tehát ebben a mesében negatívumként van megjelenítve, a két testi fogyatékkal élő nővér a mese végén nem részesül sem jutalomban, sem szeretetben.

ÖSSZEGZÉS

*„Megszámlálhatatlanul sokszor kérdezték meg
tőlem az utóbbi évtizedben: mi a titok?
Hogyan kell megszólítani a legkisebbeket?
Sohasem tudtam erre válaszolni.
Most is csak azt mondhatom, a gyereklélekhez
két dolog vezet: a szeretet és a türelem.”*

(Bartos Erika)

Amikor először látnak meg gyerekek, le sem tudják venni a szemüket az arcomról. Sokszor nem telik el sok idő és már meg is kérdezik, hogy mi ez a valami ott? A gyermeki kíváncsiságnak semmi sem szabhat határt, és már én is teljesen hozzá vagyok szokva. Hemangiomával, egy úgynevezett tűzfolttal születtem, ami beborítja az arcom felét. A gyerekeknek mindig azt mondom, hogy ez egy szép, rózsaszín, csajos anyajegy, így nekik is lehetőségük van valami, számukra ismerős dologhoz kötni.

A pedagógusi tapasztalatom azt mutatja, hogy ez az „esztétikai hibám” még soha nem vált a hátrányomra, sőt megannyi helyzetben volt már segítségemre.

A gyermekek abból tanulnak, amit látnak. Ha rám néznek, akkor látnak egy felnőttet, aki *más*, mint a többiek.

Ezt a másságot látják meg rajtam először az emberek.

Ezt a másságot kellett megtanulnom az előnyömről kovácsolni.

Ez a másság segít nekem a megfelelő pedagógusi példamutatásban.

Ez a másság segít nekem a tipikus és atipikus fejlődésű gyermekekkel való bizalmi kapcsolat kialakításában.

Ez a másság, segített nekem már sokszor az SNI-s, BTMN-es gyermekek óvodai nevelésében.

Ez a másság teremti meg a lehetőséget, hogy éreztessem a gyermekkel, nem vagyunk mi annyira különbözőek.

Szeretek a mesék nyelvén kommunikálni a gyermekekkel és úgy gondolom, hogy a mai elektronikával vezérelt világunkban egyre inkább szüksége van a gyermeknek az élő szóval elmondott mesékre.

Ezért is szándékomban áll az általam összegyűjtött gyermekirodalmi műveket használni munkám során, érzékenyíteni a gyermekeket a témával kapcsolatban és elősegíteni az empátiás erkölcsös hozzáállást atipikus fejlődésű társaik irányába.

A kutatási eredményeim igazolják, hogy a mesék világában megannyi lehetőség adódik a pedagógusok és szülők számára egyaránt, hogy atipikus fejlődésű gyermekük számára megtalálják a megfelelő történetet, amely segít elfogadni, megélni a másságot és annak velejáróit, legyenek azok akár előnyök, akár hátrányok.

Az összegyűjtött népmesékben bár nem mindig érzékenyítő szándékkal jelennek meg a fogyatékoság típusok, azonban ezek a történetek is segíthetnek párhuzamot vonni a való élettel, és ezáltal is levonható a megfelelő tanulság.

A téma feldolgozása nem teljeskörű. A mesék repertoárjában megannyi műmese, népmese és Grimm-mese szerepel még, melyekben szintén fogyatékkal élő szereplők szerepelnek. Szakdolgozatomba azért ezeket a műmeséket és népmeséket választottam, mert ezek állnak közel hozzám, a történetekben párhuzam vonható a valósággal, illetve nem utolsósorban: munkám során hitelen tudom használni érzékenyítő foglalkozásokon, tevékenységeken.

Fontos tapasztalat volt számomra Kiss György megállapítása, amely szerint a klasszikus ifjúsági művek fogyatékosábrázolása – metaforikus jellege miatt – furcsa, akár zavaró is lehet egy mai befogadó számára, különösen, ha fogyatékos maga az olvasó is.³⁷

Szakdolgozatom zárásaként ismét Varró Dánieltől idéznék:

„Ne mérgelődjete, kíváncsi
Kis olvasók, ha felelet
Nem volt mindenre tán mesémben –
Ilyen az életünk is éppen,
Hogy sok mindenre nem felel...
Meg gyorsan is készültem el.
Egyszer csak megcsapott az ihlet,
Én ebben nem vagyok hibás,

---

³⁷ Kiss György: I. m.

Hisz annyit mondtam, semmi mást:
»Jöjj Múzsza!« és ő erre itt lett.
Csak megpuszilt, azt mondta: »Ó pussz!«
És hipp-hopp kész is lett az ópusz.»³⁸

---

³⁸ Varró Dániel: I. m. p. 205.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Szépirodalom

Bartos Erika: Órangyal. Budapest: Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület Közép-Magyarországi Régió, 2014.

Benedek Elek: Magyar mese- és mondavilág 1. Bp.: Kisfaludy Társaság, 1896

Stefanik Krisztina: Csillagbusz, Mese Dorkáról, Misiről és az autizmusról. Autispektrum Egyesület, 2016.

Kovács Ágnes: Icinke-picinke. Budapest: Móra, 1972

Kovács András Péter: Citatum – Kovács András Péter idézetei URL:
https://www.citatum.hu/szerzo/Kovacs_Andras_Peter/2

Merényi László: Eredeti Népmesék. Pest: Hackenast Gusztáv, 1861

Szerző nélkül: 100 Magyar Népmese – A magyar Népmesék sorozat teljes kiadása. Pécs: Alexandra Kiadó, 2020

Szerző nélkül: Mesekönyv: Segítőkutya. cop. é. n. [2024. 10. 12.] <URL:
<https://mesekonyv.segitokutya.net/a-mesekonyv/>

Varró Dániel: Túl a Maszat-hegyen : Muhi Andris és a pacák birodalma. Bp.: Kolibri Kiadó, 2003

Felhasznált szakirodalom

- Ágoston Gabriella: Ajánlások mozgáskorlátozott gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez. Szövegértés-szövegalkotás. Budapest: SuliNova, 2006.
- Bettelheim, Bruno: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Budapest: Corvina Kiadó, 2011.
- Bartos Erika szerző hivatalos oldala URL:
<https://www.bartoserika.hu/a-szerzo>
- Bartos Erika: Segítő könyvek URL: <https://www.bartoserika.hu/konyvek/segito-konyvek>
- Bárdos József – Galuska László Pál: Fejezetek a gyermekirodalomból. Budapest: Nemzedékek Tudása
- Pulay Attila József: Felnőttkori ADHD: tünettan, komorbiditás, kórlefolyás és terápia Semmelweis Egyetem, Pszichiátriai és pszichoterápiás Klinika Felnőtt ADHD Ambulancia, [online] cop. 2017. [2024. 10. 12.] <URL: https://semmelweis.hu/pszichiatria/files/2016/10/adhd_el%C5%91ad%C3%A1s_magyar_20170403.pdf
- Elte: Az év gyerekkönyve a Csillagbusz. [online] cop. 2017. [2024. 10. 12.] <URL: <https://www.elte.hu/content/az-ev-innovativ-gyerekkonyve-a-csillagbusz.t.14343>
1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99800026.TV>
2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0300125.TV>
- Horváthné Mészáros Márta: Inkluzív nevelés - Ajánlások gyengénlátó és aliglátó gyermekek, tanulók kompetenciaalapú fejlesztéséhez. Sulinova, 2006
- Kádár Annamária: Mesepszichológia. Budapest: Kulcslyuk Kiadó, 2013.
- Kádár Annamária: Mesepszichológia 2. Budapest: Kulcslyuk Kiadó, 2014.
- Kálmán Zsófia – Könczei György: A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Budapest: Osiris Kiadó, 2002.
- Kiss György: A fogyatékoság ábrázolásai a klasszikus gyermekirodalomban [online] cop. 2022. [2024. 09. 30.]

<URL: <https://mesecentrum.hu/esszektanulmanyok/a-testi-fogyatekossag-abrazolasai-a-klasszikus-gyerekirodalomban.html>

Janoch Mónika: Ajánlások az autizmussal élő tanulók gyermekek kompetenciaalapú fejlesztéséhez sulíNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Budapest, 2006

Jenei Andrea: Inkluzív nevelés: Ajánlások beszéd fogyatékos gyermekek, tanulók kompetenciaalapú fejlesztéséhez. Budapest: SuliNova, 2006

Máté Roland: [online] cop. 2020. [2024. 10. 12.] <URL: <https://egy.hu/szo-cio/elfogadas-sajnalat-nelkul-106838>

MTA Néprajzi Kutatócsoport: A Magyar Népmesekatalógus 2. Budapest: MTA Néprajzi Kutatócsoport, 1988

MTA Néprajzi Kutatócsoport: A Magyar Népmesekatalógus 7/B. Budapest: MTA Néprajzi Kutatócsoport, 1988

Pinczés Zsuzsi: Mi változott a Taigetosz óta? – Hogyan tekint a társadalom a fogyatékossgal élőkre? <URL: <https://mindsetpszichologia.hu/mi-valtozott-a-taigetosz-ota-hogyan-tekint-a-tarsadalom-a-fogyatekossaggal-elokre>

Szerző nélkül: Autista: mi az autizmus? URL: <https://www.autista.hu/mi-az-autizmus/>

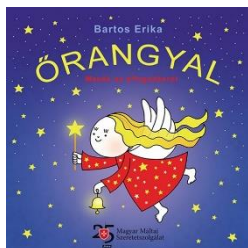
Szerző nélkül: Hallássérülés. In: a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi egyetem honlapja. [online] cop. é. n. [2024. 10. 12.] <URL: <https://eszi.bme.hu/page/1022/>

Tóth-Szerecz Ágnes (2022): A fogyatékossgal kapcsolatos szemléletformálás lehetősége a hatályos köznevelést meghatározó dokumentumokban. Új Pedagógiai Szemle. 72. évf. 9–10. sz. 77–97. p.

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra Csillagbusz	23
2. ábra Esti mesék a szeretetről	23
3. ábra Őrangyal	26
4. ábra Csillaglány	26
5. ábra Kuku és barátai	30
6. ábra Mimi & Liza	31
7. ábra Kincskereső Kisködmön	33
8. ábra Mesebeszéd	33
9. ábra Holdbogár	33

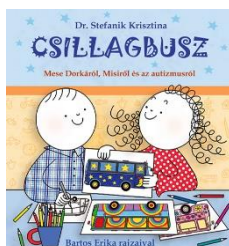
MELLÉKLETEK

Kép forrása:

<https://www.bartoserika.hu/konyvek/segito-konyvek>

Letöltés dátuma: 2024.09.25.

Kép forrása:

<https://www.bartoserika.hu/konyvek/segito-konyvek>

Letöltés dátuma: 2024.09.25.

Kép forrása:

https://www.libri.hu/konyv/boldizsar_il-diko.esti-mesek-a-szeretetrol--2.html

Letöltés dátuma: 2024.09.25.

Kép forrása:

<https://www.bogyoesbaboca.hu/a-sorozatrol/szereplok>

Letöltés dátuma: 2024.09.25.

Kép forrása:

<https://www.bogyoesbaboca.hu/a-sorozatrol/szereplok>

Letöltés dátuma: 2024.09.25.

Kép forrása:

<https://mesekonyv.segitokutya.net/a-mese-konyv/>

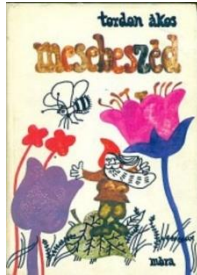
Letöltés dátuma: 2024.09.25.

Kép forrása:

https://www.scolar.hu/mimi_es_liza_1867

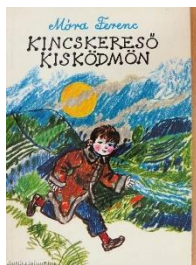
Letöltés dátuma: 2024.09.25.

Kép forrása:

<https://moly.hu/konyvek/tordon-akos-mesebeszed>

Letöltés dátuma: 2024.09.25.

Kép forrása:

<https://www.antikvarium.hu/konyv/mora-ferenc-kincskereso-kiskodmon-65082>

Letöltés dátuma: 2024.09.25.

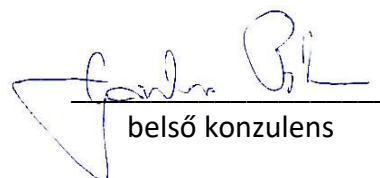
NYILATKOZAT

Vangyia Fanni (hallgató Neptun-azonosítója: A2S00U) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Kaposvár 2024. év november hó 5. nap

belső konzulens

---

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.

NYILATKOZAT

a szakdolgozat¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Vangyia Fanni
A Hallgató Neptun kódja: A2SO0U
A dolgozat címe: Fogytékosság a gyermek- és ifjúsági irodalomban
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
A konzulens tanszékének a neve: Szakdidaktikai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumba. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védelmet követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumban.

Kelt: 2024 év november hó 5. nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.